

Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi

Esra Kabaklarlı¹

Murat Gür²

ÖZET

Türkiye’nin 1950’li yıllardan beri gündemini meşgul etmekte olan işsizlik sorunu, ekonomik ve sosyal gelişmede önemli bir yere sahiptir. Türkiye nüfusu içinde genç nüfusun payının yüksek ve çalışabilir durumda olduğu düşünüldüğünde işsizlik ve özellikle genç işsizlik büyük sorun teşkil etmektedir.

Genç işsizlik sorunu sadece Türkiye’nin değil birçok gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkesinin önde gelen ekonomik sorunlarından birisidir. Ülkemizde genç işsizlik oranları, toplam işsizlik oranlarının yaklaşık iki katı seviyede seyretmekteyken, ekonomimizde son yıllarda yaşanan büyüme rakamlarına bakıldığında genç işsizlik oranlarında sağlıklı ve sürdürülebilir bir azalma yakalanamamıştır. Buna göre 2009 yılında %14 olan işsizlik oranı, genç işsizlikte %25.3 olarak kendini göstermiştir ve istihdamsız büyüme devam etmiştir.

Genç işsizliğin önlenmesinde eğitim önemli bir yere sahiptir. İçsel büyüme modellerinde yer aldığı gibi, donanımlı, eğitilmiş beşeri sermaye birikimi ülkelerin üretim fonksiyonlarında en önemli girdi olarak yer almaktadır. Bu çalışmada genç işsizliğin durumu, nedenleri, mücadele politikaları ve çözüm önerileri incelenmiştir. Çalışmanın ampirik kısmında ise Türkiye’deki genç işsizlik sorununun ekonomik belirleyicileri uzun dönem Eş-bütünleşme analizi kullanılarak ekonometrik açıdan analiz edilmektedir. Eş-bütünleşme ilişkisi, Johansen tarafından geliştirilen çok değişkenli eş-bütünleşme analizi ile incelenmiştir. Uygulamada 2005-2010 dönemini içeren aylık veriler kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç işsizlik, ekonomik büyüme, eş-bütünleşme analizi.

¹ Selçuk Üniversitesi , İktisat Bölümü, Doktora Öğrencisi, Adres: Selçuk Üniversitesi, Alaeddin Keykubat Kampüsü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Konya, Selçuklu e-mail: etalasli@selcuk.edu.tr

² Selçuk Üniversitesi, İktisat Bölümü, 3. Sınıf lisans Öğrencisi, Adres: Selçuk Üniversitesi, Alaeddin Keykubat Kampüsü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Konya, Selçuklu, e-mail: mrtgr_001@hotmail.com

ABSTRACT

The unemployment issue which has occupied the agenda of the Turkey since 1950s has an important position in terms of economic and social development. When it is considered that Turkish population is crowded and the youth population share is about %62 and in working age, the unemployment especially the youth unemployment issue constitute a major problem.

The youth unemployment issue is not only leading problem for Turkey, it is also one of the leading economic problem of many other developed and developing countries. The youth unemployment rates of our country is nearly twice the level of the total unemployment rates also considering the economic growth rates in recent years, there is not a healthy and sustainable reduction in youth unemployment rates. As for that, the unemployment rate of 14% ,the %25.3 youth unemployment rate and jobless economic growth has continued in 2009.

Education has an important role in the prevention of youth unemployment. Equipped and well educated human capital which is included in endogenous growth models, get involved as a most vital input in the production function of countries. In this paper we analyze the youth unemployment situation, the causes of the youth employment, the fight against the policies and solutions for the youth unemployment. In the empirical section, we analyze the economic determinants of the unemployment problem in Turkey with long-term co-integration analysis in terms of econometric analysis perspective. Co-integration relationship, developed by Johansen multivariate co-integration analysis is examined in this paper. We used the monthly data which contains data for the period of 2005-2010.

Key Words: The youth unemployment, economic growth, co-integration analysis.

GİRİŞ

1980’li yıllardan sonra hızla artan küreselleşme sürecinde üretim, teknoloji ve ticaret gibi alanlarda yaşanan gelişmelerin hızlanmasının yanında, küresel işsizlik sorunu da önemli bir yer işgal etmektedir. Son yıllarda kızışan küreselleşme sürecinde; gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok dünya ülkesinde genç işsizlik sorunu baş göstermektedir. Bir çok dünya ülkesinde ise genç işsizlik oranları, toplam işsizlik oranlarının üzerinde seyretmektedir.

ILO(uluslararası Çalışma Örgütü)’nün tanımına göre genç işsizler ise; 15-24 yaşları arasında bulunan, referans döneminde bir saatten fazla çalışmamış olan, ve aktif olarak iş arayan kişi olarak tanımlanabilir.İşsizlik içerisinde genç işsizliğe sebep olan etkenler belirlenmeli ve ileride genç işsizlikle mücadele edilirken doğru ve sürdürülebilir politikaların ortaya çıkarılması ve benimsenmesi büyük öneme sahiptir (Çetinkaya, 2010: 46). Türkiye ve benzeri gelişmekte olan ülkelerdeki genç işsizlik sorununun nedenleri arasında; tarıma dayalı ekonomiden sanayi ve hizmet sektörlerine geçiş, vasıf uyumsuzluğu, eğitim düzeyi, gençlere yönelik istihdam politikalarının yetersizliği, genç nüfusun yoğunluğu, ücret pazarlıkları, asgari ücret uygulaması ve benzeri nedenler sayılabilir.

Bu çalışmada genç işsizliğin durumu, nedenleri, mücadele politikaları ve çözüm önerileri incelenmiştir. Çalışmanın ampirik kısmında ise Türkiye’deki genç işsizlik sorununun ekonomik belirleyicileri uzun dönem Eş-bütünleşme analizi kullanılarak ekonometrik açıdan analiz edilmektedir. Uygulamada genç işsizlik oranı ile ilişkisi ölçülen değişkenler; enflasyon, ekonomik büyüme, yatırım ve verimlilik yani işçi başına çıktıdır.

1. Genç İşsizlik ve Nedenleri

Genç işsizlik oranlarına baktığımızda bir çok dünya ülkesinde toplam işsizlik oranının üstünde olduğu görülmektedir ve hatta bu oranının bir kattan fazla olduğu gözlemlenmektedir (Gündoğan, 1999: 67). Genç işsizliğinin toplam işsizliğe göre daha yüksek olmasının nesnel nedenleri var olmakla beraber, en önemli nedeninin ise gençlerin büyük kısmının ilk kez iş aramasıdır (Gürsel ve Ulusoy,1999:100). Aşağıdaki Tablo-1’de görüleceği üzere bazı OECD ülkelerindeki 2005-2009 yılları arasındaki toplam işsizlik oranları ve genç işsizlik oranları bir arada verilmiştir.

Tablo-1 OECD Ülkelerinde Toplam İşsizlik ve Genç İşsizlik Oranları (%)

	2005		2006		2007		2008		2009	
	Genel	Genç	Genel	Genç	Genel	Genç	Genel	Genç	Genel	Genç
Türkiye	10.9	19.9	10.5	19.1	10.5	20.0	11.2	20.5	14.3	25.3
ABD	5.1	11.3	4.7	10.5	4.7	10.5	5.8	12.8	9.4	17.6
İngiltere	4.7	12.2	5.4	13.9	5.3	14.4	5.4	14.1	7.8	18.9
Almanya	11.3	15.2	10.4	13.6	8.7	11.7	7.6	10.4	7.8	11.0
İspanya	9.2	19.7	8.6	17.9	8.3	18.2	11.4	24.6	18.1	37.9
İtalya	7.8	24.0	6.9	21.6	6.2	20.3	6.8	21.3	7.9	25.4
İrlanda	4.8	9.7	4.7	9.8	4.7	10.0	5.8	12.5	12.2	25.9
İsviçre	4.5	8.8	4.1	7.7	3.7	7.1	3.4	7.0	4.2	8.2

Kaynak: OECD Unemployment Rates

Tablo-1'e göre; 2009 yılı verileri dikkate alınacak olursa ABD'de yaşanan küresel krizin etkilerinin işsizlik oranları üzerindeki baskısının durumu görülmektedir. Belirtilen yılda ABD'de genel işsizlik oranları %9.4 iken genç işsizlik oranları %17.6, İngiltere'de genelde %7.8 genç işsizlikte ise iki katından fazla yani %18.9 bir durum vardır. Tablo'daki ülkeler arasında ise en yüksek işsizlik oranları, toplam işsizlik oranı %18.1 ve genç işsizlik oranı %37.9 olan İspanya'da gözlemlenmekte ve yaşanan küresel krizin etkileri İspanya'da kendisini daha fazla göstermektedir.

Kriz dönemlerinde, konjonktürdeki dalgalanmalar ve piyasaların yapısal özelliklerinden dolayı genç nüfus bu durumdan en çok etkilenen kısımdır. Çünkü resesyon dönemlerinde işe alımlar yavaşlar veya durur, piyasaya yeni girmiş olan genç nüfus ise iş imkanlarında daha az faydalanma durumunda kalır ve iş yaşamına işsiz olarak başlar (Çetinkaya, 2010: 47). Türkiye'nin Cumhuriyet tarihinde yaşamış olduğu birçok ekonomik krizde olduğu gibi en büyük etki ise 2001 krizinde yaşanmış; birçok banka batmış, esnaf lar kepenk kapatmış ve binlerce vasıflı genç işgücü işsiz ordusuna eklenmiştir. Küresel ABD Krizinde de durum çok fark etmemiş 2008 yılında %20.5 olan genç işsizlik oranı 2009 yılında %25.3 oranında seyretmiş ve genel işsizlik oranının yaklaşık iki katı seviyede gözlemlenmiştir.

Çoğu ülkede genç işsizlik oranları artan bir eğilim içerisindedir. Gençler arasındaki işsizlik oranları İspanya, İtalya ve İrlanda'da artış göstermektedir (Jimeno ve Palenzuela, 2002: 5). 2008 Küresel Krizi sonucunda özellikle İspanya ve İrlanda'da işsizlik oranlarında önceki yıllara oranla daha fazla sıçramalar gözlemlenmiştir

1.1. Eğitim ve İşsizlik

Gençlerin işsizlik düzeyi genellikle makro ekonomik göstergeler tarafından belirlenmekte, bazı ülkeler ise genç işsizliği düşük seviyelerde korumada diğer ülkelere göre daha başarılı olmuştur (O'Higgins, 2001: 4) İşsizliğin önemli sebeplerinden birisini ise eğitim sistemi ve verilen eğitimin düzeyi belirlemektedir. Ülkeler genç işsizlik oranlarında ciddi ve sürdürülebilir bir azalma trendini yakalamak için eğitim sistemlerinde sağlam yapılanmalar oluşturmalıdır.

Bir çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede; bireyin almış olduğu eğitimin düzeyi genç işsizlik oranlarını etkilemektedir (O'Higgins, 2001: 30). Aşağıdaki Tablo-2'de ise Türkiye'de eğitim durumuna göre işsizlik oranları gösterilmiştir.

Tablo-2 Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (%)

Düzyey Yıllar	Lise Altı Eğitimliler	Lise	Mesleki veya Teknik Lise	Yükseköğretim
2005	10.1	13.9	13.6	10.0
2006	9.8	14.0	11.8	9.6
2007	9.8	13.9	12.0	9.7
2008	10.7	14.1	11.7	10.3
2009	13.9	18.0	15.6	12.1

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi 2010

2005-2009 yılları arasındaki eğitim durumuna göre işsizlik oranları incelendiğinde, verilen eğitim düzeyleri içerisinde yıllar itibariyle en yüksek oranların, lise ve dengi eğitim düzeyine sahip bireylerde olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi mesleki veya teknik lise olan bireylerde ise yine lise ve dengi eğitim düzeyine sahip bireylerdeki işsizlik oranlarına yakınlık göstermektedir. Tablo'dan da anlaşılacağı üzere bireylerin eğitim düzeylerindeki artış işsizlik oranları ile doğrusal eğilimdedir. Fakat işsizlik oranının lise, mesleki veya teknik lise eğitim düzeylerinde olan bireylerde yüksek olmasının sebepleri ise; okul tabanlı istihdam alanlarının yetersizliği, vasıf uyumsuzluğu, asgari ücret uygulaması ve staj ve benzeri uygulamaların yetersizliği olarak gösterilebilir.

Genç işsizliği oranlarındaki düşüklüğü ve uygulanan istihdam politikalarında örnek olarak gösterilen Almanya'daki eğitim sistemi çıraklık sistemiyle bir tutulabilir. Eğitim hayatından çalışma yaşamına geçişteki süreci kolaylaştırmak için gençleri piyasalarla birleştirmek yoluyla oluşan duruma ikili sistem adı verilmektedir (Gündoğan, 1999: 75). Ülkemizde de Almanya benzeri ileride istihdam yaratıcı mesleki eğitimin verilmesi genç işsizlik sorununun çözümünde bir politika olarak uygulanmanın yanında, mesleki ve teknik vasıflara sahip nitelikli işgücü oranında da artışa neden olacaktır.

Eğitilmiş ve yetişmiş insan gücü bir ülkenin önemli kaynaklarında biri olmakla birlikte, Türkiye’de eğitim sisteminde genç nüfusun okullaşma oranlarında artış sağlanmaya çalışılmaktadır (Savcı, 2007: 90). Eğitim uzun dönemde işsizlik sorununa bir çözüm olabilir. Fakat Türkiye’de lise ve öncesi eğitim düzeyinde olanların işsiz kalma olasılığı (süre olarak), lise ve yüksek öğrenim düzeyinde eğitim alanlara göre daha düşüktür (Yentürk ve Başlevent, 2007: 11-12).

Tablo-3 Eğitim Düzeylerine Göre İşe Başvuru ve Yerleştirmeler

Eğitim Düzeyleri	Ay İçindeki Başvurular			İşe Yerleştirmeler		
	Ocak 2011	Şubat 2011	Değişim Oranı %	Ocak 2011	Şubat 2011	Değişim Oranı %
İlköğretim	53.585	38.096	-28,91	9.622	12.626	31,22
Ortaöğretim	38.571	21.970	-43,04	6.230	6.418	3,02
Önlisans	11.728	7.743	-33,98	1.246	1.269	1,85
Lisans	8.264	5.950	-28,00	566	603	6,54
Yüksek Lisans	4.412	3.258	-26,16	15	11	-26,67

Kaynak: İŞKUR İstatistik Bülteni Şubat 2011-03-22

Eğitim durumlarına göre işe başvurular ve yerleştirmelerin gösterildiği yukarıdaki Tablo-3’e göre; ortaöğretim (lise ve dengi) ve ilköğretim mezunlarının kendilerine göre daha üst seviyede eğitim almış bireylere oranla daha kolay işe yerleştikleri görülmektedir. Eğitim düzeyinin artması işsizlik sorununa çözüm olması gerekirken, Türkiye’de bu durumun tersine bir tablo oluştuğunu görmekteyiz. Bunun nedenleri içerisinde üniversiteden yeni mezun olmuş, askerlik görevini bitirmiş, ilk kez iş arayan sınıfa dahil olmuş yüksek öğrenimlilerin ücret beklentilerinin yüksek olması ve aldıkları eğitime paralel bir iş bulma isteğinden dolayı iş bulma sürelerinin uzamasıdır.

1.2. Ücretler ve Vasıf Uyuşmazlığı

Genç işsizliğinin diğer nedenleri arasında ücret beklentileri ve vasıf uyuşmazlığı gösterilebilir. Gençler eğitimlerini tamamladıktan sonra ilk kez iş aramaya başladıklarında, ilk iş edindikleri işleri ve sahip olacakları ücret düzeyini beğenmediklerinden dolayı işten ayrılmaları daha kolaydır (Seçer, 2006: 81). Böylece gençler eğitimini aldıkları bir iş alanında ve kendilerini tatmin edecek düzeyde bir ücrete sahip olana kadar iş arama veya iş değiştirme süreçlerinde bulunurlar.

İşverenlerin açısından bakıldığında ise; işyerinde daha çok tecrübe etmiş ve daha uzun süre çalışmış olan bir elemanın işine son vermek, genç işçilerin işine son vermektense daha fazla maliyet doğurmaktadır (Seçer, 2006:81). İşe alınan genç çalışan tecrübe eksikliği, vasıf uyumsuzluğu ve ücret beklentisini karşılayamama durumundan dolayı işverenler açısından iş akdinin sona erdirilmesinde öncelikli olarak tercih edilmektedirler. Ayrıca yasalarımız gereğince de genç çalışanlar tecrübeli çalışanlara oranla işten çıkarılma durumunda daha az maliyet doğurmaktadır. Bu sebeplerden dolayı genç nüfus işten çıkarılmada başı çekmektedir.

Genç işsizliğe asgari ücret uygulamasının etkisine bakıldığında ise tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı ülkelerde asgari ücret sadece genç çalışanları koruma amacıyla konulurken, bazı ülkelerde ise hem genç çalışanlara hem de yetişkin çalışanlara aynı oranlarda uygulanmaktadır (Çetinkaya, 2010: 53). Ülkemizde ise asgari ücret uygulaması devlet tarafından tüm çalışanlara uygulanır ve emeğe karşı verilecek olan en az ücret devlet tarafından belirlenmiştir.

Genç işsizlerin özellikle eğitim düzeyi yüksek olan kesimin asgari ücret düzeyinde bir ücretle çalışmak istemediği görülmekte böylece iş arama süreleri uzamakta, işi ve ücreti beğenmemeden dolayı ise iradi işsizlik oluşmaktadır.

2.Genç İşsizlik Sorunu İle Mücadele Politikaları

Küreselleşmeyle birlikte işsizlik ve özellikle genç işsizlik sorunu tüm dünyanın gündeminde yer almakta ve önemli bir yer işgal etmektedir. Bu sorunun çözümünde ise istihdam, eğitim ve istikrarlı büyüme gibi önemli üç enstrüman birlikte kullanılmalıdır (Çolak, 2007: 48). Gençlere yönelik istihdam politikalarının sayısı artırılmalı, işsizlik oranlarıyla uyumlu sürdürülebilir ve kalıcı büyüme sağlanmalı ve özellikle iş tabanlı eğitim sistemleri kurulmalıdır ki genç işsizlik sorunu ile mücadele etmek mümkün hale gelsin.

Genç işsizlerin iş sahalarına dahil olması sürecinde uygulanacak politikalar, ileriki dönemlerde ülkenin gelişmişlik ve kalkınma göstergelerini etkilemektedir (Aslantepe, 2007: 53). Türkiye'nin sahip olduğu yoğun genç nüfus birçok Avrupa ülkesi karşısında önemli bir silahtır. Fakat Türkiye'de işsizlik en çok gençleri etkilemektedir. Bu genç nüfus için oluşturulacak istihdam alanlarının artırılması, ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacağı gibi aynı zamanda da işsizliğin getirdiği sosyal ve psikolojik sorunların çözümüne de yardımcı olacaktır (Kaynak, 2007: 76).

Genç işsizlik sorunu ile mücadele politikalarında gerek işverenlere gerekse kamu otoritesine görevler düşmekteyken, genç nüfusun payına da bazı görevler düşmektedir. Emek kalitesi bakımından sadece eğitim düzeyinin yüksek olması değil, kişinin kendisini geliştirmiş, en az bir dil bilen, gazete ve dergi takip eden, dünyada olup bitenlerden haberdar olan, çağdaş

teknolojilere ayak uydurabilen ve kendi alanında mesleki donanıma sahip durumda olan birey konumunda olması gerekmektedir.

Aşağıda Tablo-4’de Türkiye’de 15-24 yaş grubundaki nüfusun yıllara göre işgücü durumu gösterilmektedir. Verilen yıllar arasında 15-24 yaş arasındaki nüfusun 11 milyon 500 bin seviyelerinde seyrettiği gözlemlenmektedir. İşgücüne katılım oranında verilen yıllarda ilgili yaş grubunun katılımı %37-38 puan seviyesinde bir trend yakalamıştır.

Tablo-4 15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun Yıllara Göre İşgücü Durumu

	15-24 Yaş Arasındaki Nüfus	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2005	11.757	37,7	19,9	24,2	30,2
2006	11.670	37,4	19,1	22,5	30,3
2007	11.583	37,7	20,0	23,3	30,2
2008	11.490	38,1	20,5	24,2	30,3
2009	11.513	38,7	25,3	29,8	28,9
2010	11.548	38,3	21,7	25,9	30,0

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketleri

3. İşsizliği Belirleyen Faktörlerin Literatür Taraması

İşsizliği belirleyici faktörler ile ilgili yapılmış literatürde pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı işsizliğin etkenlerini mikro ekonomik açıdan analiz ederken diğer bir kısmı ise makro ekonomik açıdan analiz etmektedir.

Monternsen (1970) işgücünün iş ararken razı olacağı ücretin; işgücünün eğitim seviyesi, becerisi ve iş arama süresi ile bu sürede kendini idame ettirdiği gelire bağlı olduğunu belirtmektedir. Monsternsen modelinde Phillips eğrisini uygulayarak, işsizlikle enflasyona arasındaki trade off’un varlığını desteklemektedir. Kısa dönemde, talebin arzı aştığı enflasyonist dönemlerde iş verenler işgücü taleplerini artırırken, bekledikleri işgücü vasfı ve kriterlerini asgari seviyeye indireceklerdir. İşgücüne daha çabuk ulaşmak için belirledikleri ücret seviyesini artıracaklardır. İşgücü ise artan maaşlarla iş arama süresini kısaltacaktır. Bu şekilde iş gücü ücret enflasyonunun yol açtığı fiyat artışları ile işsizlik arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.

Lippman ve McCall (1976) oluşturdukları iş arama modelinde kişilerin işsiz kaldıkları durumda, iş arama sürelerinin: eğitim, beceri, toplam iş teklifi sayısı ve yerel talep koşulları tarafından belirlendiğini saptamıştır. İşgücünün iş teklifini kabul edeceği “rezervasyon ücreti (reservation wage)” olarak adlandırılırken minimum ücretin işgücünün iş ararken sahip

olduğu işsizlik sigortası tutarı, aile geliri ile iş arama maliyetine bağlı olduğunu belirtmektedir. Moffit ve Nicholson (1982) işsizlik sigorta ödeneklerindeki %10 artışın ortalama işsizlik süresini 1 hafta uzatacağını hesaplamıştır.

Forell (1997) Rusya'daki işsizlik sürelerinin belirleyicilerinin hesaplanmasında Risk-hesaplama, kesitli –zaman bekleme modelini uygulamıştır. Yaptığı analiz sonucunda evli bayanların, aynı statüdeki evli erkeklere oranla daha uzun işsizlik süresi yaşarken, yaşlıların gençlere oranla ve ilk ve orta öğretimlilerin üniversite mezunlarına oranla daha uzun süreli işsizlik oranına sahip olduğunu saptamıştır. Çocuk sahibi olmanın kişinin geçirdiği işsizlik süresi üzerinde etkisi olmazken yerel talep koşulları önemli etkiye sahiptir.

Valadkhani (2003) İran için yaptığı çalışmada işsizliğin nedenlerini 1968-2000 yılları arasında eş-anlı denklemlerle incelemiş ve işsizlik oranının hasıla boşluğu ile ekonomik belirsizlik arttıkça arttığını yani aralarında pozitif ilişkinin bulunduğunu ancak işsizlik oranı ile yüksek büyüme oranları, reel yatırımlar ve enflasyon arasında negatif ilişki yer aldığını saptamıştır. Valadkhani'nin çalışması Phillips eğrisi teorisini desteklemektedir.

Taşcı ve Özdemir (2006) Probit modeli kullandıkları Türkiye uygulamalarında uzun dönem işsizlik oranı ve eğitim seviyesi arasında U şeklinde bir ilişki saptanmıştır. Buna göre uzun dönem işsizlik oranı ile ilk öğretim seviyesindeki eğitim arasında ilişki bulunmazken orta öğretim seviyesi ile pozitif ilişki yer almaktadır. Bunun yanında üniversite düzeyindeki eğitim ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki bulunmaktadır. Eğitimsiz işgücü ile karşılaştırıldığında orta öğretim(orta okul ve lise) mezunları uzun dönem işsizliği daha kuvvetli yaşarken, üniversite eğitimi ile uzun dönem işsizlik arasında negatif ilişki bulunmaktadır.

Türkyılmaz ve Özer (2008) çalışmalarında Johansen Eş-bütünleşme analizi ile Türkiye işsizlik oranını incelemiştir. Değişken olarak fiyatlar, reel ücretler, verimlilik ve istihdam oranı kullanılmıştır.

3. Veri ve Metodoloji

Uygulamada tüketici fiyat endeksi, GSYİH büyüme oranı, genç işsizlik oranı, gayri safi sabit sermaye oluşumu değişkenleri için 2005-2010 dönemini içeren aylık veriler kullanılmaktadır. Veriler TCMB elektronik veri dağıtım sistemi ve TÜİK istatistiklerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Literatürün incelenmesinin ardından Türkiye'deki genç işsizlik oranının belirlenmesinde Valadkhani (2003) , Eita ve Ashipala(2010) tarafından kullanılan makroekonomik model

uygulanmıştır. Modelde bazı değişkenlerde değişikliğe gidilmiştir. Valadkhani (2003)'nin modelinde yer alan hasıla açığı (output gap) yerine reel GSYİH yer alırken, verimlilik değişkeni modele eklenmiştir. Uygulamada verilerin doğal logaritmik formları kullanılmıştır.

$$\ln UN_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta \ln P_t + \alpha_2 \ln Y_t + \alpha_3 \ln \Delta I_t + \alpha_4 \ln Prod + \varepsilon_t \quad (1)$$

Modelde yer alan değişkenlerden;

UN genç işsizlik oranını, **P** tüketici fiyat endeksini, **Y** fiyat endeksi ile deflate edilmiş reel GSYİH'yi, **I** fiyat endeksi ile deflate edilmiş çalışan başına gayri safi sabit sermaye oluşumunu, **Prod** verimliliği yani işçi başına çıktıyı (reel GSYİH/ toplam istihdam oranını), ε_t hata terimini belirtmektedir.

4.Johansen Eş-Bütünleşme Analizi

Zaman serileri ile analize başlamadan önce serilerin durağan olup olmadıkları araştırılmalıdır. Stokastik bir değişkenin zaman içinde ortalaması, varyansı ve otokovaryansının sabit olması olarak tanımlanan durağanlık kavramı gelecek için doğru kestirimler yapabilmek açısından önemlidir (Bozkurt,2007:27). Uygulamada durağanlığın araştırılmasında seri veya serilerdeki yapısal kırılmaları yakalamada, diğer yöntemlere göre daha etkin olan Phillips-Perron testi uygulanmıştır.

Tablo 5. Birim Kök Sınaması için Phillips-Perron (PP) Test Sonuçları

Değişkenler	Seviye	I. Fark
ln UN	-1.392945	-7.293459***
ln P	-2.476156	-6.206787***
ln Y	-1.700930	-8.178496***
ln I	-1.873538	-9.947829***
ln Prod	-2.205346	-8.843165***

***0,01, ** 0,05 ve * 0,10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Phillips Peron testinde durağanlık sınaması none(sabitsiz ve trendsiz) ,sabitli, sabitli ve trendli olmak üzere üç süreçle yapılmaktadır. Her bir değişkenin elde edilen grafiklerine göre bu üç sürece karar verilmiştir. UN,Phillips-Perron testinden elde edilen sonuçlara göre UN,I, Y,P,Prod değişkenleri I(1) fark değerinde durağandır. Bu sonuçlara göre; değişkenler ortak bütünlenen hareket içinde olduklarından, eş-bütünleşme(cointegration) araştırmasına gidilmiştir ve böylelikle değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olup olmadığı incelenmiştir.

Johansen eş-bütünleşme uygulamasının başlangıcı olan VAR gösterimi aşağıdaki (2) numaralı denklemde yer almaktadır.(Johansen ve Juselius 1992)

$$X_t = A_1 X_{t-1} + \dots + A_k X_{t-k} + \mu + \psi D_t + \varepsilon_t, \quad t=1, \dots, T, \quad (2)$$

Bu modelin farkı alınarak hata düzeltme şekline (2) nolu eşitlik olarak getirilir.

$$\Delta X_t = \Gamma_1 \Delta X_{t-1} + \dots + \Gamma_{k-1} \Delta X_{t-k+1} + \Pi X_{t-k} + \mu + \psi D_t + \varepsilon_t, \quad t=1, \dots, T, \quad (3)$$

$$H_1(r) : \Pi = \alpha \beta' \quad (4)$$

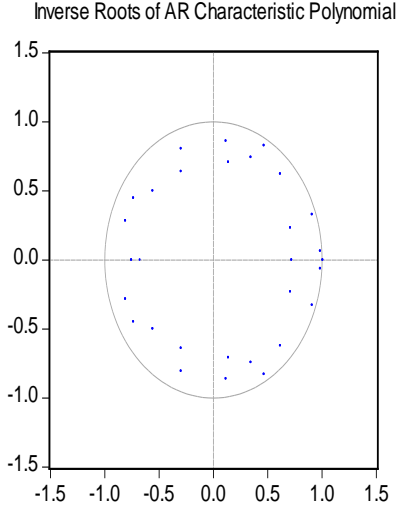
(4) nolu denklemde α ve β , $p \times r$ boyutundaki matrislerdir.. Γ and Π katsayı matrisini temsil ederler, Δ fark denklemini, k gecikme uzunluğunu temsil eder. $H_1(r)$ belli koşullar altında ΔX_t sürecinin durağan olduğunu varsayar. X_t durağan olmasa da $\beta' X_t$ durağandır. Π 'nin rankı sıfırsa değişkenler arasında durağan doğrusal bir kombinasyondan bahsedilemez. Π matrisinin rankı r sıfırdan büyükse r kadar durağan doğrusal kombinasyonlar mevcuttur. (Johansen ve Juselius 1992). Eş-bütünleşme analizinde değişkenler arasında uzun dönem denge ancak değişkenler aynı seviyede entegre olduklarında sağlanır. Eş-bütünleşik vektörün varlığı uzun dönem denge ilişkisinin varlığını işaret etmektedir (Verbeek, 2008).

Tablo 6. VAR Gecikme Uzunluğu Belirleme Kriteri

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	552.8019	NA	4.25e-14	-16.60006	-16.43417	-16.53451
1	914.0793	656.8680	1.60e-18	-26.79028	-25.79499*	-26.39699*
2	938.7832	41.17308	1.63e-18	-26.78131	-24.95660	-26.06028
3	955.3626	25.12041	2.18e-18	-26.52614	-23.87201	-25.47737
4	986.5757	42.56325	1.93e-18	-26.71442	-23.23087	-25.33790
5	1019.419	39.80996	1.70e-18	-26.95209	-22.63913	-25.24783
6	1057.752	40.65681*	1.35e-18*	-27.35614*	-22.21376	-25.32414

Literatürde, Johansen eş-bütünleşme testlerinin gecikme uzunluğu (lag length) seçimine çok fazla duyarlı olduğu genel kabul görmüştür. Sonuç olarak VAR (Vector Autoregression) modeli uygun gecikme uzunluğunun bulunabilmesi için eş-bütünleşme analizinde uygulanmaktadır(Chang ve Caudill 2005). Eş-bütünleşme analizinde uygun gecikme uzunluğu için Akaike bilgi kriteri(AIC) seçilerek 6 gecikme uzunluğu bulunmuştur (tablo 2).

Şekil 1.VAR Modeli Durağanlık Grafiği

Grafiğe göre AR Karakteristik polinomunun ters kökleri birim çemberin içinde yer almaktadır. Bu durumda VAR modeli durağandır. Diğer taraftan durağanlığın testinde yapısal sorunların varlığını inceleyen Seri korelasyon LM testinin uygulanması tablo 3’ de gösterilmektedir.

Tablo 7. VAR Hata Kalıntıları Seri Korelasyon LM Testi

Gecikmeler	LM-İstatistiği	olasılık
1	27.40599	0.3359
2	23.26132	0.5623
3	21.39833	0.6702
4	28.55624	0.2829
5	24.29611	0.5023
6	23.72006	0.5356
7	25.61411	0.4284
8	20.85710	0.7006
9	33.68100	0.1149
10	29.04226	0.2622
11	14.07046	0.9605
12	33.93519	0.1093

LM testinde boş hipotez, H_0 : h dereceden gecikmede seri korelasyonun bulunmadığını belirtmektedir. Hata yapma olasılığın %5 anlamlılık düzeyinden büyük olması durumunda H_0 hipotezini kabul etmek zorunda olduğumuzdan H_0 hipotezini yani hata terimlerinin arasında otokorelasyonun bulunmadığını kabul ederiz.(tablo 3)

Tablo 8.İz ve Max. Öz Değer İstatistiklerine Göre Eş-bütünleşme Testi

H ₀ Hipotezleri	Öz Değerler	İz İstatistiği	0.05 Kritik Değer	Olasılık değerleri (İz ist.)	Olasılık değerleri (Max.Öx değer ist.)	Max.Öz Değer İstatistiği
r= 0 *	0.442323	95.28395	69.81889	0.0001	0.0154	37.95834
r≤ 1 *	0.420083	57.32561	47.85613	0.0050	0.0040	35.41654
r≤ 2	0.220164	21.90907	29.79707	0.3036	0.2154	16.16362
r≤ 3	0.071248	5.745444	15.49471	0.7254	0.7663	4.804362
r≤ 4	0.014374	0.941081	3.841466	0.3320	0.3320	0.941081

Johansen eş-bütünleşme testinin iz ve maksimum öz değer istatistiklerinin kritik değerlerden büyük olması boş hipotezin reddedilerek alternatif hipotezin kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Yukarıda yer alan sonuçlara göre Genç işsizlik oranı ile reel gsyih, reel yatırımlar, verimlilik ve enflasyon değişkenleri arasında yapılan eş-bütünleşme analizi, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olmadığını belirten H₀ hipotezinin reddedildiğini ve en az bir eş-bütünleşme vektörünün(cointegration vector) bulunduğunu göstermektedir. Bu durum değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir.

Eş-bütünleşme vektörü, genç işsizlik oranı değişkeninin katsayısına göre normalize edildiğinde değişkenler arasındaki ilişki aşağıdaki gibi olmaktadır:

$$\ln UN = 56.99 + 0.37P - 3.07Y - 0.40I + 2.66Prod \quad (5)$$

t (-2.78)* (6.14)* (3.49)* (-7.12)*

Uzun dönem ilişkiyi ölçen parametrelere göre ; genç işsizlik oranını, enflasyon ve verimlilik pozitif yönde etkilerken, GSYİH ve yatırımlar negatif yönde etkilemektedir. Değişkenler arasında uzun dönem ilişkiyi gösteren bu vektördeki katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayıları yorumladığımızda enflasyon oranında meydana gelen %1'lik artış genç işsizlik oranını %0.37 oranında artırmaktadır. Verimlikte (işçi başına hasıla) meydana gelen %1 oranındaki bir artış genç işsizlik oranını %2.66 oranında artırmaktadır. Diğer taraftan GSYİH'nın %1 oranında büyümesi genç işsizliği %3.07 oranında azaltmaktadır. Yine istihdam başına düşen reel yatırımlardaki %1 oranında artış genç işsizliği % 0.4 oranında azaltmaktadır. Uzun dönemli vektörde yer alan değişkenlerin tahmin edilen katsayıları enflasyon oranı hariç teorik çerçeveye uygun ve beklenen yödedir. Enflasyon oranı ve işsizlik oranı arasında negatif bir ilişkinin varlığını gösteren Phillips teorisinin tersine

uygulamada pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Diğer taraftan verimlilik oranında artışın daha az sayıda işçi ile daha fazla çıktının gerçekleşmesi anlamına geldiğinden işsizlik oranını artırması beklenmektedir. Ekonomik büyüme ve reel yatırımlardaki artışın işsizliği azaltması beklenmektedir.

Genç işsizlik oranı ile ilgili elde ettiğimiz bu sonuçlar Valadhani (2003) tarafından yapılan çalışma sonucunda elde ettiği yatırımlardaki artışın işsizlik oranını düşürdüğü yöndeki bulgularla aynıdır. Ancak Valadhani (2003) , (Eita ve Ashipala 2010)'nın ülkelerine uyguladıkları modelde Phillips eğrisinin gösterdiği enflasyon ve işsizliğin arasındaki değiş-tokuşu doğrular nitelikte negatif ilişki ortaya çıkarken Türkiye için yüksek enflasyonun işsizliği azalttığını söyleyememekteyiz.

SONUÇ

İşsizlik ülkelerin hem ekonomik hem de sosyal bir maliyetidir. Bu sorun içerisinde genç işsizlik sorunu ise öncelikli olarak önem taşımaktadır. Literatürde işsizlik, nedenleri ve çözüm politikaları hakkında pek çok çalışma bulunmasına rağmen genç işsizlik ve nedenleri üzerinde fazla çalışılmamıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de genç işsizliği belirleyen ekonomik faktörlerin etkisini ölçebilmek için 2005-2010 dönemi aylık verilerle Johansen eş-bütünleşme analizi tekniğinden faydalanılmıştır.

Eş-bütünleşme testi bulgularına göre genç işsizlik oranı ile reel gsyih, reel yatırımlar, verimlilik ve enflasyon değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır. Uzun dönem ilişkisi ölçen parametrelere göre; genç işsizlik oranını, enflasyon ve verimlilik pozitif yönde etkilerken Philips teorisi Türkiye için analizimizde doğrulanmamaktadır. Diğer taraftan GSYİH'nın %1 oranında büyümesi genç işsizliği %3.07 oranında azaltmaktadır. Yine istihdam başına düşen reel yatırımlardaki %1 oranında artış genç işsizliği % 0.4 oranında azaltmaktadır. Uzun dönemli vektörde yer alan değişkenlerin tahmin edilen katsayıları enflasyon oranı hariç teorik çerçeveye uygun ve beklenen yöndedir

Sonuç olarak analizi de baz aldığımızda genç işsizlikle mücadelede; üretimi ve yatırımı teşvik etmek, işçi başına yatırım miktarını artırmak ve sonuç olarak pozitif ekonomik büyüme politikaları uygulanabilir. İçsel büyüme teorilerinden Lucas'ın beşeri sermaye modelinde değinildiği gibi daha fazla eğitilmiş işgücünün yeni teknolojiye uyum sağlayarak üretimde yenilikler getirmesi ülkelerin ekonomik büyüme oranlarına katkıda

bulunacaktır. Almanya’da uygulanan ikili sistem ve benzeri mesleki ve teknik eğitim sistemlerine ağırlık verilmeli ve eğitimden istihdama geçiş kolaylaştırılmalıdır.

Ayrıca genç nüfusun kendisini her açıdan donanımlı hale getirmesi de bu sorunun çözümünde önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde işverenler kaliteli, donanımlı ve yetişmiş eleman bulmakta sıkıntı çekmektedir. Yani kaliteli işgücü açısından arz kıtlığı yaşanmaktadır. Yine burada eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Meslek ve teknik eğitim veren liselerde staj imkanları arttırılmalı, düz liselerde ders müfredatları, sosyal faaliyet bölümleri, kütüphane ve laboratuvar sayıları arttırılmalı ve okuldan istihdama geçişi kolaylaştıracak şekilde eğitim sistemi planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Aslantepe, Gülay (2007), Küresel İstihdam Eğilimleri ve Gençlerin İşsizliği, TISK Akademi, Cilt:2, Özel Sayı:1

Bozkurt,Hilal (2007),Zaman Serileri Analizi,Ekin Kitabevi, Ankara,1.b.

Çetinkaya, Emel (2010), Genç İşsizliğin Teorik Açıklamaları, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:58

Çolak, Ömer Faruk (2007), Avrupa İstihdam Stratejisi ve Genç İşsizlik, TISK Akademi, Cilt:2, Özel Sayı:1

Dale T. Mortensen (1970), Job Search, the Duration of Unemployment, and the Phillips Curve, *The American Economic Review*, Vol. 60, No. 5, pp. 847-862

EITA, J.H. AND ASHIPALA, J.M. (2010). Determinants of Unemployment in Namibia, *International Journal of Business and Management*, 5(9)

Foley, Mark C. (1997). "Determinants of Unemployment Duration in Russia," Working Papers_779, Economic Growth Center, Yale University.

Gündoğan, Naci (1999), Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:54, Sayı:1

Gürsel, Seyfettin ve Ulusoy, Veysel (1999), Türkiye’de İşsizlik ve İstihdam, Yapı Kredi Yayınları

Jimeno, Juan F. ve Palenzuela, Diego Rodriguez (2002), Youth Unemployment in OECD: Demographic Shifts, Labour Market Institutions, And Macroeconomic Shocks, Documento De Trabajo

Johansen,S ve Juselius,K (1992) Testing Structural Hypotheses in a Multivariate Cointegration Analysis of the PPP and the UIP for UK". *Journal of Econometrics* 53, 211-244.

Kaynak, Muhteşem (2007), İşsizlik ve Emek Kalitesi, TİSK Akademi, Özel Sayı:1

Kingdon, Geeta ve Knight, John(2004). "Race and the Incidence of Unemployment in South Africa," *Labor and Demography* 0409005, EconWPA

Moffitt ,Robert and Nicholson, Walter (1982),The Effect of Unemployment Insurance on Unemployment: The Case of Federal Supplemental Benefits,*The Review of Economics and Statistics*Vol. 64, No. 1 (Feb., 1982), pp. 1-11

Murat, Serdar (2007), Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:73, Elma Basım, İstanbul

O'Higgins, Niall (2001), Youth Unemployment and Employment Policy: A Global Perspective, MPRA Paper No: 23698

Savcı, İlkay (2007), Genç İşsizliği: Eğitim ve İstihdamda Sorunlar, Çözüm Arayışları, TİSK Akademi, Özel Sayı:1

Seçer, Barış (2006), Uluslar arası Boyutuyla Genç İşsizliği ve Gençlere Yönelik İstihdam Politikaları, TİSK Akademi, Cilt:1, Sayı:2

Taşçı ,H.Mehmet ve Özdemir, Ali Rıza (2005),Trends in Long-Term Unemployment and Determinants of Incidence of Long-Term Unemployment in Turkey *Journal of Economic and Social Research* 7(2), 1-33

Türkyılmaz, Serpil ve Özer, Mustafa(2008) A Time Series Analysis of Turkish Unemployment, MIBES Transactions, Vol 2, Issue 1, Autumn.

Valadkhani, Abbas (2003) ,The causes of unemployment in Iran: an empirical investigation, Faculty of Commerce – Papers, <http://ro.uow.edu.au/commpapers/390>

Verbeek,Marno (2008),*A Guide to Modern Econometrics*, John Wiley & Sons Ltd, ,3th Edition,London.

Yentürk, Nurhan ve Başlevent, Cem (2007), Türkiye'de Genç İşsizliği, Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu, No:2